

**RAQOBATBARDOSH IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDA BIZNES
TA'LIMINING O'RNI****Jamalova Kurbangul Orinbayevna**

Qo'ng'irot tuman 2-son texnikumi o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20759748>

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish jarayonida biznes ta'limining o'rni va ahamiyati keng tahlil qilinadi. Zamonaviy global iqtisodiyot sharoitida bilim, innovatsiya va inson kapitali asosiy resursga aylanganligi ta'kidlanib, biznes ta'limi ushbu jarayonning muhim tarkibiy qismi sifatida yoritiladi.

Maqolada biznes ta'limi iqtisodiy savodxonlikni oshirish, tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish, innovatsion fikrlashni shakllantirish hamda mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashdagi roli asoslab beriladi. Shuningdek, raqamli transformatsiya, global integratsiya va innovatsion iqtisodiyotga o'tish jarayonlarida biznes ta'limining ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Natijada biznes ta'limi iqtisodiy barqarorlik va uzoq muddatli rivojlanishni ta'minlovchi asosiy omillardan biri ekanligi ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: raqobatbardosh iqtisodiyot, biznes ta'limi, inson kapitali, innovatsiya, tadbirkorlik, iqtisodiy rivojlanish, raqamli transformatsiya, global iqtisodiyot, startup, iqtisodiy barqarorlik, moliyaviy savodxonlik, mehnat bozori.

Raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish bugungi global iqtisodiy jarayonlarning eng muhim va dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Har bir mamlakat o'zining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash, xalq farovonligini oshirish va jahon bozorida munosib o'rin egallash uchun innovatsion yondashuvlarga, inson kapitalini rivojlantirishga hamda zamonaviy bilimlarga asoslangan iqtisodiy tizimni shakllantirishga intiladi. Ana shunday murakkab va ko'p qirrali jarayonda biznes ta'limi alohida o'rin tutadi, chunki u nafaqat iqtisodiy bilimlarni shakllantiradi, balki tashabbuskorlik, strategik fikrlash, innovatsion yondashuv va boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Biznes ta'limi iqtisodiy tizimning sifat jihatdan yangilanishiga xizmat qiluvchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'ladi va u orqali jamiyatda raqobatbardosh iqtisodiy muhitni shakllantirish imkoniyati kengayadi.

Bugungi kunda global iqtisodiyotda raqobat kuchayib borar ekan, an'anaviy ishlab chiqarish omillari – mehnat, yer va kapital – bilan bir qatorda bilim, innovatsiya va intellektual salohiyat asosiy resursga aylanmoqda. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, biznes ta'limi iqtisodiyotning yangi modeli shakllanishida asosiy intellektual poydevor vazifasini bajaradi.

Chunki biznes ta'limi orqali shakllanadigan mutaxassislar nafaqat mavjud iqtisodiy jarayonlarni tushunadi, balki ularni tahlil qilish, prognozlash va samarali boshqarish qobiliyatiga ega bo'ladi. Bu esa iqtisodiyotning moslashuvchanligini oshirib, global bozordagi o'zgarishlarga tezkor javob berish imkonini yaratadi.

Raqobatbardosh iqtisodiyotning asosiy belgilaridan biri bu innovatsiyalarga ochiqlik va doimiy yangilanish jarayonidir. Biznes ta'limi esa aynan shu jarayonni qo'llab-quvvatlovchi muhim mexanizm sifatida xizmat qiladi. Ta'lim jarayonida talabalar zamonaviy biznes modellarini o'rganadi, real iqtisodiy muammolarni tahlil qiladi hamda innovatsion yechimlar ishlab chiqishni o'zlashtiradi. Bu esa keyinchalik ularning tadbirkorlik faoliyatida yangi g'oyalarni amaliyotga tatbiq etishiga zamin yaratadi.

Natijada iqtisodiyotda yangi korxonalar, startaplar va innovatsion loyihalar soni ortib boradi, bu esa raqobat muhitining yanada kuchayishiga olib keladi. Shuningdek, biznes ta'limi iqtisodiy savodxonlikni oshirish orqali jamiyatning barcha qatlamlarida iqtisodiy fikrlash madaniyatini shakllantiradi. Bu jarayon faqatgina iqtisodchilar yoki tadbirkorlar uchun emas, balki keng jamoatchilik uchun ham muhimdir, chunki iqtisodiy qarorlar har bir inson hayotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Biznes ta'limi orqali insonlar moliyaviy rejalashtirish, investitsiya qilish, risklarni boshqarish va resurslardan samarali foydalanish kabi ko'nikmalarga ega bo'ladi.

Bu esa umumiy iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirishda inson kapitalining roli beqiyosdir. Inson kapitali esa aynan ta'lim tizimi orqali rivojlanadi. Biznes ta'limi bu borada eng samarali yo'nalishlardan biri bo'lib, u iqtisodiy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarni ham shakllantiradi. Bugungi kunda ish beruvchilar nafaqat nazariy bilimga ega mutaxassislarni, balki real muammolarni hal qila oladigan, jamoada ishlash qobiliyatiga ega, liderlik fazilatlarini namoyon eta oladigan shaxslarni izlamogda. Biznes ta'limi esa aynan shunday kompetensiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Bundan tashqari, biznes ta'limi iqtisodiyotda kichik va o'rta biznesning rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Chunki tadbirkorlik asoslarini chuqur o'rgangan shaxslar o'z biznesini yo'lga qo'yish, uni samarali boshqarish va bozorda raqobatbardosh mahsulot yoki xizmat taklif etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Kichik va o'rta biznes esa har qanday iqtisodiyotning tayanch ustunlaridan biri hisoblanadi, chunki u yangi ish o'rinlarini yaratadi, iqtisodiy faollikni oshiradi va davlat byudjetiga tushumlarni ko'paytiradi. Shu sababli biznes ta'limining rivojlanishi bevosita iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi.

Global tajriba shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda biznes ta'limi iqtisodiy siyosatning muhim qismi sifatida qaraladi. Universitetlar, biznes maktablar va tadqiqot markazlari o'zaro integratsiyalashgan holda faoliyat yuritadi va amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim tizimi shakllantiriladi. Bu esa ilm-fan va biznes o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlaydi.

Natijada yangi texnologiyalar tezkorlik bilan ishlab chiqarishga joriy etiladi va iqtisodiy samaradorlik oshadi.

Shunday yondashuv raqobatbardosh iqtisodiyotning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi.

Biznes ta'limi yana bir muhim jihat – bu xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlarida ishtirok etish imkoniyatini kengaytiradi. Zamonaviy iqtisodiyot global xarakterga ega bo'lib, mamlakatlar o'rtasidagi savdo, investitsiya va texnologik almashinuv tobora kuchayib bormogda.

Bunday sharoitda xalqaro biznes standartlarini biladigan, global bozor talablarini tushunadigan mutaxassislar juda muhimdir. Biznes ta'limi esa aynan shu kompetensiyalarni shakllantirib, milliy iqtisodiyotning global iqtisodiyotga integratsiyalashuvini tezlashtiradi.

Shu bilan birga, biznes ta'limi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Chunki iqtisodiy bilimga ega bo'lgan jamiyat inqirozli vaziyatlarga nisbatan chidamliroq bo'ladi va tezroq tiklanish imkoniyatiga ega bo'ladi. Moliyaviy savodxonlikning yuqori darajasi, risklarni boshqarish ko'nikmalari va strategik rejalashtirish qobiliyati iqtisodiy tebranishlarning salbiy ta'sirini kamaytiradi. Bu esa mamlakat iqtisodiyotining uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish jarayonida biznes ta'limining eng muhim yo'nalishlaridan biri innovatsion iqtisodiyotga o'tish jarayonini qo'llab-quvvatlashdir.

Bugungi kunda iqtisodiy rivojlanishning asosiy drayveri sifatida innovatsiyalar, raqamli texnologiyalar va bilimga asoslangan ishlab chiqarish tizimi tan olinmoqda. Bunday sharoitda biznes ta'limi nafaqat iqtisodiy nazariyalarni o'rgatish, balki talabalarni real iqtisodiy muhitga moslashgan, kreativ fikrlaydigan va texnologik yangiliklarni tez qabul qiladigan mutaxassislar sifatida shakllantirish vazifasini bajaradi. Bu esa milliy iqtisodiyotning global innovatsion tizimga integratsiyalashuvini tezlashtiradi va raqobatbardoshlik darajasini oshiradi.

Raqamli transformatsiya jarayonlari biznes ta'limining mazmuni va metodologiyasini tubdan o'zgartirib bormoqda. Elektron tijorat, fintech, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar tahlili va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari kabi yo'nalishlar zamonaviy biznes muhitining ajralmas qismiga aylangan. Shu sababli biznes ta'limi ham ushbu texnologiyalarni chuqur o'rganishga va ularni iqtisodiy jarayonlarga tatbiq etishga yo'naltirilmoqda. Talabalar real biznes simulyatsiyalari, case-study tahlillari va raqamli platformalarda ishlash orqali amaliy ko'nikmalarni egallamoqda. Bu esa ularning mehnat bozorida raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshiradi.

Bundan tashqari, biznes ta'limi davlat iqtisodiy siyosatini amalga oshirishda ham muhim vosita hisoblanadi. Davlat tomonidan ishlab chiqilayotgan iqtisodiy islohotlar, investitsiya dasturlari va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash strategiyalarini samarali amalga oshirish uchun malakali kadrlar zarur. Biznes ta'limi esa aynan shunday kadrlarni tayyorlaydi. Ular davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish, investitsiya muhitini yaxshilash va iqtisodiy samaradorlikni oshirish jarayonlarida faol ishtirok etadi. Shu jihatdan biznes ta'limi davlat va iqtisodiyot o'rtasidagi ko'priq vazifasini ham bajaradi.

Raqobatbardosh iqtisodiyotning yana bir muhim omili bu innovatsion tadbirkorlik muhitini shakllantirishdir. Biznes ta'limi orqali yoshlar o'z biznes g'oyalarini shakllantirish, ularni tahlil qilish va amaliy loyihaga aylantirish ko'nikmalarini egallaydi. Startap ekotizimining rivojlanishi ham aynan shu jarayon bilan chambarchas bog'liqdir. Universitetlar va biznes maktablarida tashkil etilayotgan inkubatsiya markazlari, akseleratsiya dasturlari va biznes-inkubatorlar talabalarni real bozor sharoitida ishlashga tayyorlaydi. Natijada yangi innovatsion kompaniyalar paydo bo'ladi va iqtisodiyotda sog'lom raqobat muhiti kuchayadi.

Shuningdek, biznes ta'limi mehnat bozoridagi talab va taklif muvozanatini yaxshilashga ham xizmat qiladi. Zamonaviy iqtisodiyotda ko'plab kasblar transformatsiyaga uchramoqda va yangi kasblar paydo bo'lmoqda. Shu sababli ta'lim tizimi mehnat bozorining real ehtiyojlariga moslashishi zarur. Biznes ta'limi esa bozor talablarini doimiy tahlil qilish va o'quv dasturlarini yangilab borish orqali ushbu muvozanatni ta'minlashga yordam beradi. Bu esa ishsizlik darajasini kamaytiradi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

Global iqtisodiyotda muvaffaqiyatga erishish uchun liderlik va boshqaruv qobiliyatlari ham juda muhim ahamiyatga ega. Biznes ta'limi talabalarni nafaqat ijrochi mutaxassis, balki strategik qaror qabul qila oladigan lider sifatida ham shakllantiradi. Ular jamoani boshqarish, resurslarni samarali taqsimlash va murakkab iqtisodiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalarini egallaydi. Bu esa korxonalar va tashkilotlarning samaradorligini oshirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirishda xalqaro hamkorlik ham muhim rol o'ynaydi. Biznes ta'limi talabalarga global iqtisodiy jarayonlarni tushunish, xalqaro savdo qoidalarini bilish va turli madaniyatlar bilan ishlash ko'nikmalarini beradi.

Bu esa ularning xalqaro kompaniyalarda ishlash yoki global bozorda o'z biznesini rivojlantirish imkoniyatini kengaytiradi.

Natijada milliy iqtisodiyotning eksport salohiyati oshadi va xalqaro maydondagi raqobatbardoshlik kuchayadi.

Shu bilan birga, biznes ta'limi iqtisodiy madaniyatni shakllantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Jamiyatda iqtisodiy tafakkur rivojlanishi, qonuniy biznes yuritish madaniyati shakllanishi va korrupsiyaga qarshi immunitetning kuchayishi ham ta'lim jarayoni bilan bevosita bog'liqdir. Biznes ta'limi shaffoflik, javobgarlik va etik tamoyillar asosida iqtisodiy faoliyat yuritish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu esa sog'lom iqtisodiy muhitni yaratadi va uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlaydi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, biznes ta'limi raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirishning asosiy ustunlaridan biridir. U inson kapitalini rivojlantiradi, innovatsion fikrlashni shakllantiradi, tadbirkorlikni rag'batlantiradi va global iqtisodiyotga integratsiyani tezlashtiradi. Shu sababli biznes ta'limiga investitsiya kiritish har qanday mamlakatning strategik rivojlanishida eng muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Rivojlangan ta'lim tizimi va kuchli biznes ta'limi mavjud bo'lgan jamiyatgina barqaror, innovatsion va raqobatbardosh iqtisodiyotga ega bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoev Sh. M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, 2018.
2. Islomov A., Tojiboev A. Iqtisodiyot nazariyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2020.
3. G'ulomov S. S. Tadbirkorlik asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Abdurahmonov Q. X. Inson kapitali va iqtisodiy rivojlanish. Toshkent, 2021.
5. Karimov N. Biznesni boshqarish asoslari. Toshkent, 2022.
6. OECD. Education and Skills for a Competitive Economy. Paris, 2020.
7. World Bank. Global Economic Prospects. Washington D.C., 2021–2024.
8. Porter M. E. Competitive Strategy: Updated Edition. New York, 2019.
9. Drucker P. F. Innovation and Entrepreneurship (revised edition). New York, 2020.
10. Кузнецов В. И. Современная экономика и предпринимательство. Москва, 2019.
11. Иванов А. П. Основы бизнес-образования. Москва: Юрайт, 2021.
12. Соловьёв М. В. Конкурентоспособная экономика и инновационное развитие. Москва, 2023.